

ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ЗАМОНАВИЙ МАРКЕТИНГ КОНЦЕПЦИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

мавзусидаги
республика онлайн илмий-амалий конференцияси

ИЛМИЙ МАҚОЛАЛАР ВА ТЕЗИСЛАР ТЎПЛАМИ

Тошкент шаҳри, 2020 йил 11 ноябрь

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

ХАЛҚАРО ТУРИЗМ ФАКУЛЬТЕТИ
МАРКЕТИНГ КАФЕДРАСИ

ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТ
ШАРОИТИДА ЗАМОНАВИЙ МАРКЕТИНГ
КОНЦЕПЦИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

мавзусидаги

республика онлайн илмий-амалий конференцияси

ИЛМИЙ МАҚОЛАЛАР ВА
ТЕЗИСЛАР ТЎПЛАМИ

Тошкент шаҳри, 2020 йил 11 ноябрь

УДК: 339.138:338:6.01(575.1)

Инновацион иқтисодиёт шароитида замонавий маркетинг концепцияларидан фойдаланиш. Республика онлайн илмий-амалий конференцияси илмий мақола ва тезислари тўплами (2020 йил 11 ноябрь). – Т.: ТДИУ, 2020 й. – 837 б.

Ушбу республика онлайн илмий-амалий конференциясининг илмий мақолалар ва маъруза тезислари тўпламида, Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгилаб берилган вазифаларни самарали амалга ошириш йўллари, инновацион маркетинг концепциялари: назария, амалиёт ва хорижий тажрибалар, инновацион иқтисодиёт шароитида замонавий маркетинг концепцияларидан фойдаланиш самарадорлиги, рақамли иқтисодиёт шароитида маркетинг тизимини ривожлантиришнинг долзарб масалалари, янги маҳсулот ва хизматлар брендини шакллантиришда рақамли маркетингдан фойдаланиш йўллари, халқаро бозорларга йўналтирилган инновацион маркетинг стратегияларини ишлаб чиқишнинг устувор йўналишлари бўйича илмий, услубий ва амалий тавсиялар ишлаб чиқилган.

Ушбу илмий мақолалар ва маъруза тезислари тўплами маркетинг йўналишида илмий изланишлар олиб бораётган таянч докторант, докторант, мустақил изланувчи ва профессор-ўқитувчилар, магистрантлар, талабалар, турли мулкчилик шаклидаги корхона ва ташкилотларнинг мутахассислари учун мўлжалланган.

Масъул муҳаррир: т.ф.д., проф., К.А.Шарипов

Таҳрир хайъати:

И.ф.д., доц. М.П. Эшов,
И.ф.д., проф. Г.Қ. Абдурахмонова,
И.ф.д., проф. С.К. Худойкулов,
И.ф.д., проф. Ш.Дж. Эргашходжаева,
И.ф.д., проф. М.А. Икрамов,
И.ф.д., доц. М.А. Юсупов,
И.ф.н., доц. А.Н. Самадов

Такризчилар:

и.ф.д., проф. А.А. Фаттахов,
и.ф.д., проф. Я.К. Карриева

Мазкур тўпламга киритилган мақолалар ва тезисларнинг мазмуни, статистик маълумотлар ҳамда билдирилган фикр ва мулоҳазаларга муаллифларнинг ўзлари масъулдирлар.

© Тошкент давлат иқтисодиёт университети, 2020 й.

15.	Темиров А.А.	Перспективы развития цифрового банкинга в Республике Узбекистан.....	410
16.	Shermuhamedov A.K.	Katta korporatsiyalarning marketingni rivojlantirishdagi innovatsion yo'llari.....	414
17.	Холикулов А.Н., Пардаев М.Қ.	Меҳмонхона хўжаликларида ёпиқ вариантли анкетадан фойдаланиш йўллари.....	419
18.	Акбаров М.М.	Тўқимачилик корхоналарида маркетинг хизмати ташкилий тузилмасини такомиллаштириш.....	423
19.	Солиев А., Акбаров Б.	Янги кишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштириш ва бозорга киритишда маркетингни ўрни.....	429
20.	Галиева А.И.	Сфера услуг: теоретический аспект маркетинга и менеджмента в пространстве инновационной и цифровой экономики Узбекистана.....	432
21.	Закирова Г.Т.	Ўзбекистон Республикасида банк маркетингини ривожлантириш йўллари.....	435
22.	Махмудов С.Б.	Иқтисодиёт тармоқларида Covid-19 пандемияси шароитида рақамли иқтисодиётнинг аҳамияти.....	439
23.	Муратова Ш.Н.	Методология формирования маркетинга в контексте экономико - экологической безопасности потребительского рынка.....	444
24.	Хаитбаева Д.О.	Проблемы формирования и развития системы корпоративного управления.....	449
25.	Yuldashova G.	Маркетинговая стратегия коммерческих банков Республики Узбекистан.....	455
26.	Азларова А.А.	Рақамли иқтисодиёт шароитида тижорат банкларида маркетинг тизимини ривожлантиришнинг долзарб масалалари.....	459
27.	Назарова В.Х.	Применение маркетинговых технологий в развитии велосипедизации страны.....	463
28.	Рашидов Ф.И.	Рақамли иқтисодиёт шароитида акциядорлик жамиятлари маркетинг стратегиялари самарадорлигини баҳолаш тизимини долзарблиги.....	467
29.	Уктамов Х.Ф.	Рақамли иқтисодиёт ривожланиш шароитида корхонанинг иқтисодий хавфсизлигини баҳолаш.....	472
30.	Рустамова Д.Р., Жамолова Г.Г.	Коррупцияга қарши курашиш бўйича давлат сиёсатининг устувор йўналишлари.....	476
31.	Карлибаева Р.Х., Сагдуллаева Г.Б.	Ўзбекистон Республикаси корпоратив бошқарувни ривожлантириш масалалари.....	480

-нобанк кредит ташкилотларининг шаклланиши ва ривожланиши учун кулай шарт-шароитлар яратиш орқали молиявий хизматлар оммабоплигини ва сифатини ошириш.

Юқорида келтирилган таклиф ва тавсияларнинг тижорат банклари фаолиятида амалиётга қўлланилиши ўзининг ижобий самарасини беради деб ҳисоблаш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2020-2025 йилларга мўлжалланган Ўзбекистон Республикасининг банк тизимини ислоҳ қилиш стратегияси тўғрисида” 5992-сон Фармони. 12.05.2020 й.

2. Уткин, Э.А. Банковский маркетинг / Э.А. Уткин. -М.: Инфра-М, 2012. –304 с.

3. Джолинз Р., Камфриз Д. Банковский маркетинг. Введение в рыночное планирование: Пер с англ. М.: ЦЕРИХ - ПЭЛ, 2011.

4. Темиров А., Холматов А. Современное состояние бановской системы Республики Узбекистан. “Ўзбекистон иқтисодиётини барқарор ривожланиши: омиллар, натижалар ва истиқболлар” мавзусидаги республика илмий-амалий анжумани илмий мақолалар тўплами. – Т.: ТДИУ, 2018,- б. 53-56.

5. www.cbu.uz

ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА COVID-19 ПАНДЕМИЯСИ ШАРОИТИДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИНГ АҲАМИЯТИ

***Аннотация.** Ушбу мақолада Ўзбекистон Иқтисодиёти тармоқларида covid-19 пандемияси таъсирини юмшатиши, масофавий хизматларининг аҳамиятини ошириши масалалари, пандемия даврида хизмат турларининг жаҳон амалиётидаги ҳолати, мавжуд муаммолар ва уларни бартараф этиши бўйича муаллиф ёндашувлари ва таклифлари келтирилган*

***Калит сўзлар:** мобиль технология, рақамли иқтисодиёт, масофавий хизматлари, онлайн платформа, тўлов тизими, имтиёзли кредитлар*

***Аннотация.** В данной статье представлены авторские подходы и предложения по смягчению воздействия пандемии Covid-19 на экономику Узбекистана, повышению значимости удаленных сервисов, состояние сервисов в мире во время пандемии, существующие проблемы и пути их решения.*

***Ключевые слова:** мобильные технологии, цифровая экономика, удаленный сервисы, онлайн-платформа, платежная система, льготные кредиты*

***Abstract.** This article presents the author's approaches and proposals for mitigating the impact of the Covid-19 pandemic on the economy of Uzbekistan, increasing the importance of remote services, the state of services in the world during the pandemic, existing problems and ways to solve them.*

***Keywords:** mobile technologies, digital economy, remote services, online platform, payment system, soft loans*

Ўзбекистон иқтисодиёти ўсиш суръатлари камайишини таъкидлаётган бўлса ҳам, мамлакатда режалаштирилаётган тараққиёт кўрсаткичларига эришиш ва ҳатто халқаро меҳнат тақсимотидаги ўрнини мустаҳкамлаб олиш учун имкониятлар мавжуд эканлигини айтиш мумкин. Бунинг учун инқироз даври ва инқироздан кейинги чора-тадбирларни пухта ўйланган иқтисодий-сиёсий қарорлар асосида олиб бориш тақозо этилади. Иқтисодий инқирозлар даврида янги имкониятлар пайдо бўлади. Табиийки, имкониятлардан унумли фойдаланганлар кўпроқ ютади.

Шу жумладан, Ўзбекистон иқтисодчи ва сиёсатчиларини ҳам ушбу масала ўйлантираётгани табиий. Ўзбекистон иқтисодиёти ушбу оғир глобал вазиятда нима йўқотади, нима ютади? Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев томонидан жорий йилнинг 19 март санасида имзоланган “Коронавирус пандемияси ва глобал инқироз ҳолатларининг навбатдаги чора-тадбирлари тўғрисида”ги 5969-сон ва 3 апрель санасида имзоланган “Коронавирус пандемияси даврида аҳоли, иқтисодиёт тармоқлари ва тадбиркорлик

субъектларини қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги 5978-сон Фармонлари ўз вақтида ва оқилона чиқарилган қарорлар маҳсули бўлиб, аҳоли ва тадбиркорлик субъектларини инқироздан минимал зарар билан ўтиб олишлари учун қўллаб-қувватловчи чора ва тадбирлар кўзда тутилган Албатта, кўрилган ва кўриладиган чора-тадбирларнинг нечоғли самара бериши пандемиянинг қанча муддат давом этиши, жаҳон ва миллий бозорда юзага келадиган тенденциялар билан бир қаторда ижро интизоми, шунингдек тадбиркорлик субъектлари ва аҳолининг иқтисодий қарорларига ҳам ҳамбарчас боғлиқ. Шу ўринда Жаҳон Банки эълон қилган Европа ва Марказий Осиё давлатлари учун иқтисодий ўсиш суръатлари янгиланган прогнозлари ҳисоботида Ўзбекистон иқтисодиёти ўсиши 2020 йилда атиги 1,6 % ни қайд этиши кутиладигани баён этилган (киёслаш учун йил бошида 5,7% кутиладиган эди). Давлат бюджет дефицити 2020 йилда ялпи ички маҳсулотга нисбатан 5,6% ни, 2021 йилда эса 4,7% ни ташкил этиши мумкин. Айтилган Марказий банк томонидан кўриладиган монетар чоралар ва Молия вазирлигининг фискал чора-тадбирлари ҳамма тарзда иқтисодий самарани оширишни кўзлагандагина мақсадга мувофиқ бўлади. Хусусан, оғир иқтисодий вазият туфайли иқтисодий тушкунликка тушиб қоладиган корхона ва тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлашнинг оқилона ечимларини тақдим этиш иш ўринларини сақлаб қолиш ва меҳнат билан бандликни оширишда муҳим рол ўйнайди.

Ўзбекистон Республикасида короновирус «COVID-19»нинг корхона ва ташкилотларнинг инқирознинг улкан кўришини олдини олувчи тавсиялар.

Бугунги кунда пайдо бўлган ушбу пандемия сабабли хатарларни оптимал бошқаришда кичик бизнес субъектларинг тадбиркорлик фаолияти учун муҳим аҳамият касб этмоқда. Мамлакатимизда вужудга келиши мумкин бўлаган ушбу инқироз даврида эҳтимолий иқтисодий хатарларга қарши тайёргарлик кўриш бўйича айниқса кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари хориж тажрибасидан келиб чиққан ҳолда ўз ички имкониятларидан қуйдагича фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

Биринчидан, тадбиркор ўз корхонасини танқидий руҳда кўриб чиқиши. Корхоналар иқтисодий инқирозга қарши тайёрлигини қайта кўриб чиқиши, молиявий ва операцион тахлилий тестлар ўтказиши, бошқарувни қайтадан кўриб чиқиши, қарор қабул қилиш жараёнларини тўғри баҳолаши керак. Мавжуд иқтисодий хатарларга қандай жавоб қайтарилишини аниқлаб олиш, ҳал қилувчи ҳаракатларни рағбатлантириш мақсадга мувофиқдир. Ҳозирги вазият ташкилотлардан мослашувчанлик бўлишни талаб қилмоқда.

Иккинчидан, масъул ходимларни тайинлаш. Корхонада зарур ваколатларга эга тезкор гуруҳ фаолият кўрсатиши зарур. Ушбу ваколатларга юқори ва қуйи даражада қарор қабул қилиш имконияти бўлиши лозим. Тезкор корхона раҳбарлари билан доимий мулоқотда бўлим зарур ахборотларни етказиши лозим.

Учинчидан, режалаштирилган қарорларни вазиятдан келиб чиққан ҳолда ўзгартириш. Ҳозирги ва келгусидаги бозор ҳолатида иқтисодий инқирозлар қандай даражасида акс эттирилиши? Масалан, банк кредит сиёсати ва лимитлар,

айникса, ўрта ва кичик тадбиркорликда, энг кўп жабр кўрган соҳалар қайта кўриб чиқилиши керак.

Тўртинчидан, хозирги жараёндаги воқеяликни мунтазам равишда кузатиб бориш. Мамлакатда ва хорижда иқтисодий инқирозлар, энг юқори ва пастки даражалари бўйича кунлик маълумотларни диққат билан кузатиш ва таҳлил қилиб бориш керак. Банк ва корхона ликвидлик даражасини ҳар доимгидан ҳам кўпроқ кузатиб бориши, активлар концентрацияси хавфини мунтазам мониторинг қилиши керак бўлади.

Мамлакатимизда короновирус«COVID-19»нинг кўплаб корхоналар учун кредит, ижара, мулкӣй солиқ тўловлари бўйича карантин даврига таътил эълон қилиниши янги қарзларни ҳосил қилиб, уларнинг муддатларини кечиктириш эмас, балки айнан фоиз ва ижара ҳисоблари тўхтатилиши зарурлигини англатади. Шунингдек:

- фаолияти тўхтаб қолган корхоналар ходимларини ишдан бўшатмаслик шарти билан иш ҳақи фондини сақлаш учун давлат маблағларидан молиялаштириш;

- фаолият юритишга рухсати ва имконияти бўлган корхоналарни тиббий ҳимоя воситалари, дезинфекция моддалари ва экспресс-тестлар билан таъминлаш;

- пандемия шароитида фаолияти зарурий бўлган ташкилотлар ходимлари маошлари учун давлат фондидан кўшимча нафақа белгилаш;

- карантин шароитида ва истеъмолчиларнинг янги заруратларига қаратилган ва ахборот технологиялар соҳасида турли стартап ва тадбиркорлик ташаббусларини молиявий, маъмурий ва техник рағбатлантириш;

- карантин шароитида ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатувчи тадбиркорлар ишлаш учун рухсат сўровларини тезкорлик билан кўриб чиқиш, бунда асосий эътибор қуйидагиларга қаратилган бўлиши керак;

- ижтимоий муаммолар, озиқ-овқат, тиббий воситалар, зарурий кийим-кечаклар), информацион технология ва алоқа воситалари каби маҳсулот ишлаб чиқариш ёки транспорт, тезкор етказиб бериш каби хизматларга қаратилган бизнес бўлиши;

- Экспортга йўналтирилган ва импорт ўрнини босувчи маҳсулотларни ишлаб чиқариш;

- бизнес-жараёнлар эпидемия шароитидаги маҳсус санитар талабларига жавоб бериши керак. Масалан, ходимлар иш жойлари орасидаги масофа.

Пандемия туфайли тўхтаб қолган бизнесларни янги йўналишларга мослашишга кўмак бериш. Мисол учун, меҳмонхоналарни хавфсизлик, эпидемиологик ходимлар ва волонтерлар учун хордиқ чиқариш масканлари ёки шифохоналардан янги чиққан ёки тиббий кузатувда бўлган беморлар учун муваққат маскан қилиб ўзгартириш. Меҳмонхона хизматлари ва имкониятлари учун меҳмонхона эгаларига меъёрли қийматда давлат ҳисобидан ҳақ тўлаш. Қишлоқ хўжалик саноати, тиббий воситалар ишлаб чиқарувчилар, транспорт ва логистика хизматлари давлат миқёсида устувор тармоқлар деб қабул қилиниб, уларга турли фискал ва маъмурий рағбатлантириш пакетларини ишлаб чиқиш,

уларни санитария хавфсизлик воситалари билан таъминлаш. Барча бож тўловларини приоритет ва ижтимоий ишлаб чиқаришни жонлантирувчи соҳалардан озод қилиш. Божхона расмийчилик ишларини енгиллаштириш.

- Давлат валюта захираларининг маълум қисми эҳтиёткорлик билан инқирозга қарши чораларни молиялаштириш учун манбалардан бири, деб кўрилиши керак.

- Солиқлар тушуми: қабул қилинган бюджетнинг харажатлар қисми билан бирга даромад қисми тезда қайта кўриб чиқилиши керак. 2020 йил бюджет даромади кескин тушиб кетиши ҳолатига келиб қолиши мумкин, сабаби:

- карантин сабабли истеъмол камаяди ва эгри (истеъмол) солиқлари ҳам камаяди;

- жаҳон бозорида газ нархи ва унга талаб кескин тушиб кетгани сабабли экспорт тушумлари ва ундан олинган солиқлар камаяди;

- корхоналар соф зарарга кириб қолишади, демак фойда солиғидан тушум озяди.

Албатта, маҳаллий ва республика бюджетлари мутлақо тушумсиз қолади, деб ҳисоблаш тўғри эмас. Истеъмол, ишлаб чиқариш ва экспорт фаолиятлари камайса-да, улар тўхтаб қолмайди ва улардан маълум солиқ тушумлари келиб туради. Муҳими — ҳозирги вазиятда корхоналар бўйнига солиқ аванс тўловларини юкламаслик, тўловларни ундиришда маъмурий буйруқбозлик ва куч ишлатар тизимлар ёрдамида зўравонлик амалиётларига йўл қўймаслик керак.

Давлат ва хусусий ташкилотларнинг ташқи молиявий мажбуриятларини кечиктирилган режа-жадвалларини қабул қилиш ҳақида музокара олиб бориш, фоизни ҳисоблаш таътилига эришиш, шартномалардаги «форс-мажор» бандларидан самарали фойдаланишга интилиш. Албатта, бундай хатти-ҳаракат давлат репутациясига жиддий зиён етказмаслигига ва халқаро муассасалар наздида музокаралар «дефолт» деб талқин қилинишига йўл бермаслик керак.

- Халқаро муассасалардан молиявий кўмак қуйидаги шартлари билан олиниши керак:

- Инфратузилмаларни янгилаш ва янгиларини ҳосил қилишга йўналтирилган мақсадли фоизсиз кредитлар;

- Эпидемиологик вазиятни юмшатиш ва ижтимоий тангликни енгиллаштиришга қаратилган энг муҳим товар ва хизмат хайрия кўмаги;

- Энг муҳим истеъмол маҳсулотлари ва тиббий воситалари товар кредитини олиш;

- Зарурий бўлган молиявий кўмак учун энг асосий икки талабни ҳам айтиб ўтиш керак, булар:

1) Молиялаштириш мақсадли бўлишини назорат қилиш, бунинг учун молиялаштирувчи мустақил назорат хизматларидан фойдаланишлари мумкин;

2) Узоқ муддатли инфраструктура ва реал сектор соҳаларини «ақлли» маблағлар билан сармоялаш. Бу дегани — инвестор нафақат пул ва моддий ресурслар билан кўмаклашиши керак, балки консултатив тавсиялар,